

In eerste instantie was er nog geen vuiltje aan de lucht geweest. Bianca had op een maandag, in begin januari 2001 toen ze net drie dagen in Canada was, nietsvermoedend de documentaire gestart. Haar stagebegeleider had haar alleen verteld dat ze deze film zeker moest zien vanwege haar interesse in waanzin, psychiatrie en de opkomst van de psychologie in het gebied rondom Calgary; hij had de film voor haar uit de archieven gehaald, de minuscule bioscoopzaal (of was het een archiefkast?) gereserveerd en haar daar op een stoel neergezet. Daarna had hij de deur geluidloos achter zich gesloten.

Een verteller leidde de film in. Die zou gaan over de aanklacht van een vrouw tegen de provincie Alberta, vanwege haar onvrijwillige en onterechte sterilisatie. Het bleek een verhaal te zijn waarmee een onplezierig aspect en een pijnlijke herinnering van de geschiedenis van de psychiatrie ontrafeld werd. Er volgden wat beelden, foto's van arme meisjes, van handgeschreven rapporten en van keurig uitgewerkte grafieken, die in elkaar overliefen.

De stem vervolgde: 'De onvrijwilligheid en het feit dat deze operaties werden doorgevoerd lang nadat de gruwelen van nazi-Duitsland voor iedereen duidelijk geworden waren, was lang voor onmogelijk gehouden. In de looptijd van de wet zijn ongeveer drieduizend mensen met een verstandelijk beperking en met psychiatrische problematiek al dan niet gedwongen gesteriliseerd, onder andere dus ook deze vrouw.'

Strijdbaar, nog altijd woedend, vertelde deze mevrouw van alle medische specialisten die ze had bezocht om uit te zoeken hoe het kwam dat zij en haar man geen kinderen konden krijgen. De onderzoeken om de oorzaak van haar onvruchtbaarheid te ontrafelen waren steeds intensiever en ingrijpender geworden. Uiteindelijk bleek dat haar blindedarmoperatie, die ze had ondergaan terwijl ze in haar kindertijd opgenomen was in een tehuis, ook een sterilisatie was geweest. Bianca was geschokt over het gruwelijke verhaal, maar vooral geïntrigeerd door deze vrouw, die het als een kleine David tegen haar eigen Goliath, de machtige provincie Alberta, had opgenomen en deze op de knieën gekregen had. De schadevergoeding die zij toegekend kreeg was fenomenaal en de juridische implicaties astronomisch.

De aftiteling liep al, toen Bianca beseftte dat ze al een tijdje naar stofdeeltjes had zitten staren. Van de jetlag voelde ze niets meer, gedachten raasden door haar hoofd. Er borrelden vragen in haar op, ze voelde diepe verontwaardiging, maar ook iets anders. Iets dat voelde als een vals akkoord. De artsen, verpleegsters, psychologen en maatschappelijk werkers die hun handelen hadden moeten verdedigen tijdens de hoorzittingen en die later geïnterviewd waren voor de documentaire, hadden wel degelijk professioneel gehandeld, hun best gedaan zelfs om hun werk zo goed mogelijk uit te voeren. Naar eer en geweten. Sterker nog: deze mensen waren speciaal geselecteerd omdat zij de zorg voor arme kinderen met een ontwikkelingsachterstand op zich wilden nemen, omdat zij zich terdege bewust waren van de grote maatschappelijk problemen waar ze voor stonden en dat ze niet lijdzaam aan de zijlijn wilden toezien. En desondanks was het zo afschuwelijk afgelopen.

Dus Bianca snelde direct naar de werkkamer van haar stagebegeleider. Er viel poederachtige sneeuw op de paden tussen de bibliotheek en het psychologiegebouw en er liepen een paar mensen die zachtjes met elkaar praatten. Bianca zoog de koude lucht naar binnen en voelde aan

haar verkrampende longen dat het echt min vijftien graden was. Daarom zette ze flink de pas er in, om de koude rillingen van zich af te stampen.

Eenmaal binnen, schudde ze de sneeuw uit haar lange blonde haar en van haar zwarte jas, sprintte het trappenhuis op en klopte zachtjes aan bij kamer 210.

“Binnen!” hoorde ze goedgehumeurd roepen. Zijn kantoor was precies wat ze van een docent aan de universiteit verwachtte: stapels boeken, tijdschriften, papieren bundels, losse vellen waaronder zich ergens zijn bureau moest bevinden gezien de positie van de computer en uitpuilende boekenkasten tot aan het plafond. Hij zag haar blik en bevestigde: “Een nieuwsgierige mens heeft nooit teveel boeken... ga zitten en vertel me wat je van de film vond.”

Hij schoof er een krukje bij en ging zelf ook weer zitten. “Maar eerst: welkom! Ik vind het plezierig weer Nederlands te kunnen praten. Maar het is lang geleden. Kun je dat horen?” Hij grinnikte. Al tijdens hun emailwisselingen voorafgaand aan haar definitieve besluit om naar Canada te gaan, had ze hem direct aardig gevonden. Hij had respectvol gereageerd op haar nogal knullige gekunstelde Engelse zinnen, die vooral in het midden lieten wat ze precies wilde komen onderzoeken. Maar Peter Stein had daar geen last van gehad. Hij had zelfs geopperd dat ze naar een collega kon gaan in Toronto, die ook op dit vlak veel onderzoekservaring had en een autoriteit was op haar interessegebieden, en dus dat ze kon kiezen tussen een metropool of een *cowboy country* in de uitlopers van de Rocky Mountains. Dus koos ze voor het land met de overweldigende natuur, maar vooral voor de mens achter de autoriteit die haar zo duidelijk de vrijheid gaf om zelf haar keuzes te maken.

“Ik ben er razend benieuwd naar, omdat jij er fris naar kijkt met de blik van een buitenstaander. In Nederland heeft deze rechtszaak vast het nieuws niet gehaald.” Later zou ze ontdekken dat hij zoals veel emigrantenkinderen, het Nederlandse nieuws nog altijd op de voet volgde, al woonde hij al veertig jaar in Canada.

“Vertel, vertel!”

Dus begon Bianca schoorvoetend te vertellen over de cognitieve dissonantie die ze had herkend bij de artsen en de beroepsdeformatie van de maatschappelijk werkers, het verhullende taalgebruik van de psychiaters en de onnavolgbare redeneringen van de politici. Ondertussen knikte hij en klakte onbewust met zijn tong.

“En?” vroeg hij.

“Pardon?”

“Nou... is dit iets waar je iets mee kunt? Ik moet je wel waarschuwen. Het heeft hier heel wat stof doen opwaaien en dat is nu na vijf jaar net weer gaan liggen. *Tread lightly*, zeggen ze hier dan. Kun je dat?”